

Martine Letterie

Verzet tegen de vijand

Leopold / Amsterdam

Voor Toon

*omdat hij niet aan de zijlijn bleef staan, maar zich verzette tegen
het onrecht*

Copyright © Martine Letterie 2011

Omslagontwerp Annemieke Groenhuijzen

Foto's omslag: archief Toon Kramer (portret), Getty Images

NUR 284 / ISBN 978 90 258 5779 0

Uitgeverij Leopold drukt haar boeken op papier met het FSC-keurmerk. Zo helpen we waardevolle oerbossen te behouden.

www.martineletterie.nl

www.leopold.nl

Januari 1944

Niet omkijken. Rustig lopen. Gewoon doen. Toons hart bonkt in zijn borstkas, maar aan de buitenkant is er niets aan hem te zien. Dat weet hij zeker. Onwillekeurig laat hij zijn handen even over de sluiting van zijn jas glijden. De knopen staan net iets meer gespannen dan anders, omdat hij een extra trui aan heeft. Dat is alles.

Hij haalt diep adem, doet zijn kraag omhoog en steekt de handen in de zakken van zijn jas. Hij loopt zo kalm mogelijk. Uit zijn ooghoek denkt hij Hans te zien, maar ze geven allebei geen teken van herkenning. Hans slaat een zijstraat in. Heel goed. Precies zoals Hans daarstraks om twaalf uur zei: ‘Vanaf nu is het ieder voor zich. Hoe meer we uit elkaars buurt blijven, hoe veiliger het is.’

Toon loopt het dorp uit, in een lange rechte lijn. Even flitsen zijn gedachten naar een halfuur geleden. Raar om thuis te eten zonder iets te zeggen. Gewoon met vader, moeder en een paar van de kleintjes aan tafel. En dan weer om vijf voor een de deur uit, net als iedere dag. Alleen eerst snel naar boven voor die extra trui en een briefje op zijn hoofdkussen dat hij niet meer terugkwam.

Hij kijkt onopvallend om zich heen. Mensen op weg van huis naar werk, een slagersjongen op de fiets, een vrouw die de stoep veegt. Niets aan de hand. Voor hen niet.

Zijn lijf tintelt. Al zijn zenuwen staan op scherp. Af en toe ziet hij een bekende. Gewoon groeten. Normaal doen. Als hij aandacht trekt, kan iemand zich hem straks herinneren. Hoe minder mensen weten dat ze hem op dit tijdstip hebben zien lopen, hoe beter.

‘Juffrouw Martens!’ Hij tikt tegen zijn denkbeeldige pet.

Ze glimlacht even, maar ze heeft haar hoofd er zo te zien niet bij. Denkt zeker aan haar zieke moeder. Weet hij. Wat weet hij niet sinds hij op het distributiekantoor werkt?

Het vriest. Dat dit midden in de winter gebeurt, maakt het niet makkelijker.

Hij moet opschieten. Het dorp uit. Voor het donker moet hij een schuilplaats vinden, en tegen vieren begint het al te schemeren. Hij heeft dus hooguit drie uur.

De vrouw van de bakker trekt de verduistering al voor de ramen van de winkel. Het brood is zeker op. Ze knikt naar hem. En hij knikt terug.

Op de brug over het kanaal komt hem een oorverdovend ratelende boerenkar tegemoet. Zijn ogen vliegen naar de overkant. Nergens een Duitser te zien. Mooi zo. Nu is het niet ver meer naar het bos. Man, wat zou hij dat laatste stuk graag sprinten. Weg van het dorp, weg van de mensen. Als een bekende hem nu ziet, weet die dat hij hier op dit tijdstip van de dag niets te zoeken heeft. Maar hij doet het niet. Hij klemt zijn tanden op elkaar en wandelt in een rustig tempo naar de rand van het bos.

Zodra hij weet dat hij uit zicht is, begint hij te rennen. Opschieten, door moet hij. Soms staat hij even stil om op adem te komen, en hij blijft om zich heen kijken of hij niemand ziet. Dat heeft Hans gezegd. Altijd scherp blijven. Nooit verslapen.

Toon kent het bos door de wandelingen die hij de laatste maanden gemaakt heeft. Daar staat een vervallen schuur. Is

dat wat? Nee, te dicht aan de weg. Hij moet het vakantiehuisje zien te vinden, dat hij afgelopen week heeft ontdekt. Waar was het ook al weer?

Steeds dieper loopt hij de Oosterhoutse bossen in. Dan herkent hij ineens weer de plek waar hij vorige week was. Hier links, bij die vreemd scheve berk. Dat zandpad af... Het is achter dat rijtje dennen.

Hij blijft even staan en haalt opgelucht adem. Hij heeft zich niet vergist. Een smal paadje leidt naar het houten vakantiehuisje. De luiken zijn dicht in afwachting van de volgende zomer. De deur is op slot, maar hij had niet anders verwacht. Hij maakt een luik open en even ziet hij zichzelf in de weerspiegeling van het raam. Het donkere kortgeknipte krulhaar, de wijduitstaande oren, zijn bril. Dan tikt hij met zijn elleboog de ruit in. De scherven vallen rinkelend naar binnen en Toon wacht of er ergens uit het bos een reactie komt.

Nee. Voorzichtig steekt hij zijn hand tussen de punten glas door om de grendel van het raam weg te schuiven. Nu kan hij makkelijk naar binnen. Hij stapt over de vensterbank het huisje in.

Het is gelukt. Hij heeft een plek waar hij voorlopig kan onderduiken. De spanning in zijn borstkas verandert van een drukkende in een aangename. Het eerste deel is achter de rug.

Hij veegt de glasscherven aan de kant en gaat op onderzoek uit. Aan de muur hangt een kalender van vorig jaar. Hij pakt hem eraf en slaat de platen om.

Het is januari 1944. Precies een jaar geleden kwam hij in Oosterhout. Hij grinnikt. Dat hij nu zou moeten onderduiken had hij toen nooit kunnen denken.